

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 8
Септември

Борис Попиванов

Политиката на българското правителство все повече попада под контрола на ГЕРБ и ДПС.

Кампанията за местните избори започна при ясна доминация на ГЕРБ, но при ограничен обществен интерес.

Засега никой не поставя под съмнение настоящата управленска конфигурация.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 8
Септември

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО	4
3.	СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	7
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	10

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

Украинският контекст на българската политика.

Войната в Украйна продължава да дава отражения върху българския политически дневен ред в разнообразни направления. Ето само няколко примера, пряко или косвено свързани с бушуващия конфликт. Свещеници от Руската църква в София бяха експулсирани от страната по подозрения в шпионаж, като храмът беше временно затворен, а водещи представители на мнозинството изпратиха сигнал до прокуратурата за проверка на собствеността на самия имот. На закрито заседание Народното събрание взе решение да увеличи военната помощ за Украйна с ракети и боеприпаси, предварително обявени от Министерството на отбраната за дефектни и неизползваеми. Правителството, следвайки препоръката на Европейската комисия, отмени забраната за внос на украинско зърно, с което предизвика масови протести на земеделски производители и опит за блокада на София, прекратен след компромис между управляващи и протестиращи. Парламентът разгледа законопроект, който предвиждаше отказ от дерогацията за внос на руски петрол в страната, но в крайна сметка отмяната на дерогацията бе отложена с цяла година. Областната управа в София изгради скеле около Паметника на Съветската армия като първа стъпка към последващо демонтиране и провокира поредна серия протести от защитници на самия паметник. Висши представители на властта заговориха за допълнителни антируски санкции, сред които забрана за достъп на автомобили с руска регистрация и евентуална национализация на руския курортен комплекс „Камчия“ на черноморското крайбрежие, без засега да има ясни планове и график.

Няколко неща правят впечатление. На първо място е неизменната проукраинска позиция на българското правителство, която по определени теми – икономически и военни – започва дори да изглежда по-твърда от тази на други страни в Централна и Източна Европа като Полша и Словакия. Това потвърждава геополитическия профил на управлението. На второ място, може би парадоксално, същата проукраинска позиция се защитава и реализира от управляващите колебливо и компро-

мисно. Амбициите за отказ от руския петрол и демонтаж на съветския паметник остават, но са отложени във времето. Забраната за украинско зърно е вдигната, но с уверението, че остава забраната на украински слънчоглед. Нова военна техника се изпраща на Киев, но с обяснението, че е безнадеждно повредена и няма никакво значение дали ще се бракува или изнесе в чужбина. Като че ли правителството се притеснява от негативни реакции на общественото мнение и предпочита да прикрива, бави и омаловажава действията си в защита на Украйна. На трето място, управляващите все повече се опитват да мотивират външната си политика не с партньорски ангажименти и цивилизационни казузи, а с предполагаемия национален интерес. Доскоро позоваването на националния интерес беше запазена територия на критиците на тази политика. И на четвърто място, критиците на проукраинската позиция получиха нов аргумент, характерен за руската официална пропаганда, но сравнително непознат в България. Става дума за защитата на православието. Казусът с екстрадираните руски свещеници беше представен от някои политически и експертни кръгове като част от атаката на Запада срещу Православната църква изобщо, по подобие на инциденти с православни храмове и манастири в Украйна в хода на войната. Същевременно, този казус бе използван за внушението, че руското православие подкрепя българските интереси. Критиците на екстрадицията настояха, че руските свещеници са били по-рано изгонени от Северна Македония, защото Македонската църква се намираща под влияние на Сръбската, а Сръбската винаги е била зле настроена към Българската и изобщо към България. Накратко, с всеки следващ месец полето на противопоставяне между „прозападни“ и „про-руски“ лагери в българското общество се разширява все повече, без винаги да има връзка с развитието на военните действия.

Шенген и еврозоната. Двата основни външнополитически приоритета на кабинета изглеждат безизходица. Сроковете – 31 декември 2023 г. за членство в Шенгенското пространство и година по-късно за членство в еврозоната – са под въпрос.

Правителството положи усилия да експлоатира официалното отпадане на мониторинговия механизъм за България и призова на председателката на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен за шенгенска интеграция на България и Румъния. Успехът не беше голям. Стана известно, че решението за отпадане на механизма е взето на базата на доклад, завършен през юни. Следователно, последното правителство, което може да претендира за заслуги, е служебното. Колкото до призова на Фон

дер Лайен, Нидерландия и Австрия потвърдиха незабавно своето несъгласие. Кабинетът декларира, че шансовете не са изгубени и „ветото“ може да бъде вдигнато още през декември. Тези изявления кореспондират с анонса на кабинета, че подготвя законопроект за влизане в еврозоната от 1 януари 2025 г., и звучат по-скоро пожелателно. Трудно е на този етап да се идентифицират реалните основания на управлението да таи надежди предварително заложените дати да се спазят.

2

ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО

Правителството и парламентарното мнозинство. Изминаха първите 100 дни на управлението в България. Вече са възможни определени равностметки. Те обаче се сблъскват с твърде много неизвестни. Формулата на управлението бе наричана от самите участници „сглобка“ и „некоалиция“, но и досега няма яснота кои са включени в самата формула – дали само водещите партии ГЕРБ-СДС и „Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ), или и Движението за права и свободи (ДПС) заедно с тях. Причина за колебанията е фактът, че, първо, ДПС е съвносител на практически всички основни решения и законопроекта на управлението, и второ, ДПС подкрепя решенията на мнозинството в почти всички случаи. Лидерът на ГЕРБ Бойко Борисов на два пъти открито заяви, че ДПС участва в управлението. Възраженията на ПП-ДБ, че това не е вярно, не са напълно убедителни. Самите ПП-ДБ още отначало привлякоха ДПС към т.нар. конституционно мнозинство, необходимо, за да бъдат приети важните според тях промени в Конституцията. След като обаче ДПС веднъж бе легитимирано като участник в конституционното мнозинство, стана трудно да му се попречи да участва и в правителственото. Трябва да се напомни, че за българските десни партии ДПС от много време е „сатанизирано“, а особено „сатанизиран“ представител на ДПС е бизнесменът и депутат Делян Пеевски. Само че 100 дни след встъпването в длъжност на кабинета не друг, а най-сатанизираният човек от най-сатанизираната партия се превърна в своеобразен говорител на мнозинството. Пеевски редовно съобщава пред медиите какви решения се вземат, какви няма да бъдат взети и какво трябва да се направи. Името на Пеевски дори стои заедно с тези на Бойко Борисов и на лидера на ПП Кирил Петков под редица официални предложения: за отпадане на забраната за украинско зърно, за изясняване на собствеността на Руската църква в София, и т.н. Получава се очевидна асиметрия в конструкцията на „сглобката“. Формално погледнато това е кабинет с мандата и участието на ПП-ДБ, избран, за да осъществява тяхната програма. Успоредно с това, влиянието на ГЕРБ е непропорционално силно в парламентарните комисии, обществените регула-

тори и икономическите проекти. И за финал, ДПС представлява филтър, определящ съдбата на едни или други решения.

Характерът на това неопределено парламентарно мнозинство, лишено от формални правила за партньорство, създава неизбежни колизии с авторитета на правителството. Неведнъж се случва министър-председателят Николай Денков или неговите министри да съобщят някакво решение, а впоследствие Борисов или Пеевски да го ревизират. Денков например употреби скандално сравнение на протестиращите земеделски производители с „терористи“, с които не се преговаря, но после беше принуден от мнозинството да влезе в преговори и отстъпки. Денков лично защитаваше промяната на националния празник като израз на обща воля на мнозинството, но впоследствие Борисов заяви, че това не е на дневен ред, а премиерът трябваше да уточнява, че темата все пак не е приключила и ще се обсъжда и в бъдеще. Борисов и Пеевски също така даваха негативни оценки на действащи министри (напр. на този на земеделието), без обаче това да води до персонални промени в кабинета. Създаде се впечатлението, че истинският център на властта се намира извън правителството.

Ключов ангажимент на мнозинството, какъвто е проектът за промени в Конституцията, също няма ясна съдба. Винаги досега, когато се е приемала настоящата Конституция от 1991 г. и при петте последващи поправки, се е знаело какво точно предложение се дебатират и какво ще бъде прието. Такава яснота в сегашния случай не съществува. Не се знае какви точно текстове от внесените проекти ще стигнат до обсъждане в Народното събрание. Не се знае дали няма да бъдат добавени други. Не се знае дали и кога ще има становище на Венецианската комисия. Не се знае даже и разпределението на този процес във времето. Първоначално лидерът на ПП Кирил Петков заговори за 6 декември като крайна дата за приемане на промените. По-късно Делян Пеевски лансира 15 декември. Всичко това в своята съвкупност не допринася за авторитета и стабилността на българските институции.

Дневният ред на мнозинството в новия есенен политически сезон бе наситен с амбициозни анонси – конституционни промени, антикорупционно законодателство, реформа на службите за сигурност, закони по Плана за възстановяване и устойчивост. Един от стълбовете на легитимност на управлението в крайна сметка е ангажиментът за правосъдна реформа. Ако конституционните промени могат да бъдат наречени „голямата“ правосъдна реформа, то законодателните предложения формират „малката“. Напрежението между двете, между „голямата“ и „малката“, обаче е налице. В името на „голямата“ реформа бяха отложени редица по-ранни намерения за промени в съдебната власт, в резултат на което прокуратурата остана в същия си вид както във времето на Иван Гешев, Висшият съдебен съвет продължи да функционира в досегашния си състав при изтекъл мандат и високо недоверие, а Борислав Сарафов получи всички шансове да съхрани временната си длъжност начело на прокуратурата за неопределен период. В момента не може да се каже как и дали изобщо това би се променило при конституционни промени, защото не се знае какви биха били те и кога биха се случили. „Малката“ реформа, на свой ред, също не се намира в обнадеждаваща ситуация. Какво бе направено досега – в началото на мандата бе ревизиран т.нар. „закон на Крум Зарков“ за механизма за разследване на главния прокурор, така че механизмът практически да бъде блокиран, а през септември бе приет т.нар. антикорупционен закон, който реформира антикорупционния орган така че да го подчини изцяло на парламента и в такъв смисъл да запази подозренията за неефективност и подвластност на политическата конюнктура.

Трябва също да се добави, че шумно афишираните реформистки планове на мнозинството се сблъскаха с решението на въпросното мнозинство Народното събрание да излезе в безпрецедентен едномесечен отпуск във връзка с местните избори. Официалният аргумент, че парламентарната трибуна би могла да се използва за предизборна реторика, не е сериозен. И при избори, и без избори парламента винаги е бил място за отправяне на политически послания. С тази парламентарна ваканция заявката, че законодателната програма на мнозинството е приоритетна, губи тежест.

Президентът. Държавният глава поддържа публичния си образ на основен опонент на мнозинството. Критичните изявления на Румен Радев очевидно целят да подкопаят, и може да се каже, с немалък успех, стълбовете на легитимността на управлението – претенциите за прозрачност (с тезата, че закулисите в лицето на убития наскоро бизнесмен Алексей Петров е ключов участник в съставянето на мнозинството), за честност (с тезата, че политиката на кабинета е ориентирана към раздаване на

публичен ресурс на близки до управляващите фирми), за лидерство (с тезата, че министър-председателят Денков няма самостоятелност, а напротив, се подчинява на свои ментори), за компетентност (с тезата, че екстрадицията на руските свещеници е пример за невежествено отношение към националната сигурност) и дори за евроатлантизъм (с тезата, че практиката на управляващите да разпространяват секретна информация ни отдалечава от Европейския съюз и НАТО с техните стандарти).

Съвсем логично, политическият фронт срещу Радев е консолидиран и доста активен. Само по себе си това показва, че ударите, нанесени от президента, са попаднали в целта. Но същевременно е ясно, че опонентите на президента в правителството и парламента имат надмощие в институционалното напрежение и постепенно реализират това надмощие в своя полза. Когато управляващите поискаха оставката на главния секретар на МВР Петър Тодоров, а Радев го защити публично, Тодоров в крайна сметка бе принуден да си подаде сам оставката. Радев нямаше друг ход, освен да я приеме, с което индиректно призна и поражението си. Набиращата сили парламентарна дискусия за реформа на службите за сигурност все повече уплътнява очакванията, че в скоро време президентът наистина може да бъде лишен от инструменти за влияние върху тях. Съдбата на конституционните промени, както бе посочено, е забулена в неяснота, но намерението за орязване на президентските прерогативи по отношение на служебните правителства продължава да обединява мнозинството. Явно е нежеланието на управляващите да допуснат Радев следващ път да направи служебен кабинет. Без да можем да прогнозираме с точност развитието на политическия процес в предстоящите месеци, сериозна е вероятността накрая да имаме един значително ограничен като правомощия президент.

Политическата основа, на която стъпва Румен Радев в стратегията си, е обект на догадки. Вярно е, че в много случаи той е изразител на масовите настроения, за разлика от мнозинството, но това не е в състояние да гарантира политическото му влияние. Слуховете, че местните избори ще станат трамплин за изграждане на бъдеща президентска партия, засега не се потвърждават. Практически никой от близкото обкръжение на Радев не е кандидат за кмет, въпреки създадените очаквания за бившия вътрешен министър Иван Демерджиев и други. Вярно е, че на места в страната са издигнати кандидатурите на фигури, принадлежащи към „втория ешелон“ на властта от времето на служебните правителства (напр. Трендафил Величков в Пазарджик, Минчо Афузов в Сливен, Стефан Сабрутев в Смолян), само че липсват убедителни аргументи, че импулсът от президентството е бил основна движеща сила на номинациите. Все пак трябва да

се има предвид, че понякога подкрепата на Радев или съмненията, че има такава подкрепа, превръщат отделни събития в ключови за политическия дневен ред. Такъв е примерът с инициативния комитет за референдум за запазване на 3 март като национален празник, учреден под ръководството на евродепутата Петър Витанов в отговор на призив на Радев за „народно движение в защита на 3 март“. Идеята за такъв референдум очевидно притесни силно управляващите, защото още преди да започне събирането на подписи лидерът на ГЕРБ Борисов се отказа от проекта на мнозинството за 24 май. Друг такъв пример е острата позиция на Държавната агенция за национална сигурност (ДАНС), която фактически обвини в некомпетентност бившия премиер Кирил Петков за негово телевизионно интервю. Веднага възникнаха подозренията, че Радев стои в дъното на тази позиция, целяща да защити сегашното ръководство на Агенцията от плановете за реформи. Трети пример е изненадващият за мнозина меморандум за сътрудничество в енергетиката, подписан в Будапеща между шефовете на газовите оператори на България и Унгария в присъствието на Радев. Разпространиха се слухове, които не бяха публично опровергани от правителството, че българската държавна компания „Булгаргаз“ е действала под диктовката на Радев, а не е била оторизирана от кабинета. Каквато и да е истината, хипотезите за внушително въздействие на президента в много сектори работят в полза на неговия образ като алтернативен център на власт.

Общественото мнение пред местни избори. На 29 септември стартира официалната кампания за местния вот. По традиция общественото внимание се фокусира върху предизборната интрига. Вероятно това ще наблюдаваме през октомври, но септември безусловно беше доминиран от теми

и проблеми, различни от предизборните. Редица събития, част от които за съжаление трагични, отново поставиха на дневен ред безпомощността на институциите да налагат правила. Става дума например за последиците от наводненията по българското Южно Черноморие или убийството на момче от пъан шофьор в центъра на София. Разбира се, сегашният кабинет не може да носи вина, но въпреки всичко дискусиата доколко обичайните проблеми на хората се пресичат с приоритетите на кабинета става неизбежна.

Два големи протеста – на земеделските производители и на миньорите и енергетиците – провокираха усещане за неуправляемост на процесите. Проліча не само слабата комуникация на управляващите, но и липсата на преценка за ефектите от едно или друго решение. Обясненията на приближени до властта политици и анализатори, че протестите всъщност са политически, както и съмненията в правото на протест, издават надменност, която може да има бумерангов ефект. Принципът „разделяй и владей“ бе приложен и в тези случаи. Управляващите се помъчиха да направят каквото могат, за да убедят обществото, че земеделските производители са милионери, каращи луксозни автомобили, а миньорите, на които са предложени по 36 заплати, за да напуснат, са спирачка пред усвояването на огромни европейски средства. Забележително е как десни политически сили, ориентирани към бизнеса, подклаждат недоволство от реално или фиктивно богатство.

Българското общество навлезе в предизборния месец без ентузиазъм и без свръхочаквания към вота. Отново растящата инфлация и отсъствието на компенсаторна политика увеличават дистанцията на хората от политическите елити.

3

СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ-СДС. Водещата политическа сила успя да събере в свои ръце много от лостовете на управлението, за които първоначално се смяташе, че няма да принадлежат на ГЕРБ. Решенията на лидера Бойко Борисов вече се превърнаха в незаменими за работата на мнозинството. Със своите критики и похвали към премиер и министри, със смяната на приоритети и разтрогването на договорки Борисов може да претендира за „почетен министър-председател“. В това отношение ефективното завръщане на ГЕРБ във властта след две години пауза е факт, макар и през задната врата, под мотото на „некоалиция“.

По-особена е ситуацията на партията в светлината на приближаващите местни избори. Летвата за ГЕРБ е вдигната твърде високо. Както се знае, последният местен вот през 2019 г. донесе разгромна победа на ГЕРБ, които спечелиха повечето областни центрове и много голям дял от общините, невиджан в демократичната история на страната. Разбира се, още тогава се смяташе, че след това постижение електоралният път може да води само надолу. Съмнително е обаче дали наистина ще бъде така. На твърде много места действащите кметове от ГЕРБ са създали своя клиентела и устойчиви мрежи с местния бизнес, силно улесняващи евентуално преизбиране. Въпреки призивите за промяна, съответно, ГЕРБ се насочва почти навсякъде към досегашните си представители в местната власт. Това личи например в Бургас, където доскоро се говореше, че Димитър Николов кара последния си мандат, но днес отново е кандидат на ГЕРБ. Опровергани са и хипотезите, че по-значими досегашни кметове на ГЕРБ ще предпочетат да се явят като формално независими „с подкрепата на ГЕРБ“, за да избегнат негативите от публичния образ на партията. Нещо повече, кметове на областни центрове, които преди години се наложиха отделно от ГЕРБ (в Монтана, Кюстендил, Пазарджик), макар и не без подкрепата му, сега са напълно съгласни номинациите им за нов мандат да бъдат анонсирани „с подкрепата на ГЕРБ“. От шестте най-големи общини в България ГЕРБ е на път да препотвърди доминацията си в Бургас и Стара Загора, но също дори и във Варна, къде-

то кметът Иван Портних, обект на съдебни дела и обвинения в корупция, стои стабилно и се ползва със симпатиите на местния бизнес. ГЕРБ има шанс да овладее и Русе, където кметът е от Българската социалистическа партия (БСП), но сега срещу него има по-атрактивен и уважаван конкурент от ГЕРБ в сравнение с флагрантно неудачното решение на партията четири години по-рано. Смяташе се, че ГЕРБ почти сигурно ще загуби Пловдив след неотдавнашния скандал в местната партийна структура и напускането на кмета Здравко Димитров. Разцепление в пловдивската организация обаче няма, Димитров не е кандидат, опонентът му и бивш кмет Иван Тотев е отстранен от Борисов, а подкрепата за новия кандидат, досега кмет на район „Тракия“ в града, е напълно консолидирана. На фона на непопулярните конкуренти ГЕРБ определено влиза като фаворит в състезанието за Пловдив.

Най-интересен, разбира се, е случаят със София. Вероятността ГЕРБ да загуби столицата не е за пренебрегване. Нещо повече, дори при поредна разгромна победа в цялата страна, загуба в София би имала сериозно символно значение, а и не само символно, като се вземе предвид каква част от привържениците и клиентелата на ГЕРБ е концентрирана именно в този град. ГЕРБ обяви кандидата си за София в последния момент, и това е журналистът Антон Хекимян. Веднага се появиха коментари, че това е слабо решение, защото Хекимян не е родом от София, не е сериозно запознат в софийската проблематика и е чужд на местните активисти на партията. Някои анализатори заподозряха Борисов, че с тази номинация иска да „подари“ столицата на опонентите си от ПП-ДБ, за да спре тяхното електорално свиване и да ги поддържа „над водата“, за да балансира с тях нарастващите апетити на ДПС и Делян Пеевски. Подобна схема изглежда прекалено сложна, а и не отговаря на политическия и личен стил на Борисов. В прагматичен план недоволството на партийните структури и приближени бизнеси, че са вкарани в обречена ситуация, би било прекалено голямо, за да компенсира хипотетичните ползи от някакъв баланс между ПП-ДБ и ДПС. Не на последно място, Хекимян не е

непременно губеща кандидатура. Той успешно би се вписал в образа на младия модерен технократ, каквото е полето на конкурента му от ПП-ДБ Васил Терзиев, но с много по-добри комуникативни възможности и с професионален вкус към новината. Без да е обременен персонално с 18-годишното управление на ГЕРБ в София, Хекимян би могъл, при добра кампания, да изпълни максимума от една реалистична стратегия за победа, а именно да обедини на евентуален втори тур по-малките играчи срещу кандидата на ПП-ДБ.

„Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ). Формацията е в неблагоприятна кондиция. Тя е отчетена и в социологическите проучвания, разкриващи 7%-ова дистанция от ГЕРБ и практическо изравняване на доверието с това към „Възраждане“. ПП-ДБ държи основните ресори в управлението, но все още не успява да реализира резултати, които биха оправдали неочаквания за обществото съюз с ГЕРБ. Редица нейни предложения – от повишаване на данъка добавена стойност за ресторантьорите до сливане на службите за сигурност – бяха директно бламирани от ГЕРБ и ДПС и подкопаха представата за реално управляващ субект. ПП-ДБ понесоха и съществени имиджови щети след разкрития, които, макар и да не са официално потвърдени, ерозираха допълнително претенцията за нова морална сила в българската политика. Изтеклите в края на пролетта записи от заседание на ПП хвърлиха светлина върху плановете на тази партия в управлението. През септември към тях се добавиха две други внушения: че съюзът с ГЕРБ е формиран не на базата на публични преговори, а на тайни срещи с посредничеството на по-късно убития бизнесмен Алексей Петров; и че спечелените проекти по Плана за възстановяване и устойчивост и предвидените проекти по териториалните планове облагодетелстват фирми, близки до ръководствата на ПП и ДБ. Като последица от това коалицията е поставена в обяснителен режим.

Местният вот е голямо предизвикателство пред ПП-ДБ заради липсата на силни структури по места. Доколкото има такива структури, те са на партиите от ДБ. Оттам произтече и напрежението по общите номинации. На много места по страната структурите на ДБ бяха недоволни, че непознати за тях фигури от ПП се кандидатираха от тяхно име за кметове. Но може да се каже, че напрежението бе преодоляно. Има два положителни ефекта: първо, почти навсякъде ПП и ДБ съумяха да се разберат да се явят заедно (Бургас е емблематично изключение); и второ, ПП и ДБ удържаха на изкушението да имат някъде общи номинации с ГЕРБ, каквито имат почти всички други основни партии. В местния вот ПП-ДБ е противопоставена на ГЕРБ. Общото им управление на национално равнище обаче неизбежно минава през твърдението, че е „алтернатива“ на ГЕРБ. Тази двус-

мисленост на политическата позиция е фактор, който допринася за като цяло общосподеленото очакване, че ПП-ДБ ще има слабо представяне.

Най-голямата им надежда, разбира се, е София, в която са концентрирали внушителен финансов и медиен ресурс. Наистина шансовете за кмет там са най-големи. Психологическият фактор също е на тяхна страна, а именно самочувствието на предизвестени победители. Особено след номинацията на Антон Хекимян от ГЕРБ, в медиите проникна убеждението, че кандидатът на ПП-ДБ Васил Терзиев е фаворитът в надпреварата. Упорито са тиражирани, вероятно от средите на самата коалиция, слухове, че на Терзиев в бъдеще му предстои и национална политическа кариера, може би като министър-председател, и в този смисъл победата му в София би била стъпка към национална победа. Минусите също следва да бъдат подчертани. Комуникационният стил на Терзиев е твърде бизнес ориентиран за сметка на политическото говорене; също така се фокусира много върху теми, като преименуване на софийски улици, които едва ли са централни за дневния ред на общината. Поведението му поражда предпоставки да отблъсне избирателите на почти всички други кандидати, а това би могло да се окаже проблем на евентуален втори тур.

„Възраждане“. Партията, съгласно предварителните очаквания, иска да използва местния вот като възможност за изграждане на местни структури и утвърждаване на влияние в цялата страна. Протестният профил се запазва неизменен. „Възраждане“ подкрепя всички социални и икономически протести, които се организират, и опитва да се включи в тях, дори когато организаторите не са съгласни с това. Партията направи и собствен протест в София с призив за оставка на правителството. Събитието бе иронизирано заради относителната малобройност на участниците, но символното му измерение е съществено – за първи път от доста време насам партия, различна от лагера на днешните ПП и ДБ, блокира софийските улици.

Изглежда, че за лидера Костадин Костадинов водещо значение има дългосрочният поход към властта, който не разчита на моментни пробиви, и е опортюнистично насочен към темите на деня. Така вероятно може да се обясни фактът, че „Възраждане“ практически не говори за нереализирания свой референдум срещу еврозоната, и не се стреми да налага сюжет от предишните месеци върху днешния ден.

Движение за права и свободи (ДПС). Партията пребивава в особено отношение към властта. Тя е широко възприемана като неофициален партньор на неофициален съюз. Тази неопределеност се използва активно от партийното ръководство, за да влезе

в ролята на говорител на мнозинството, без някой да го е припознал за такъв. Създава се впечатление, че всичко в управлението зависи от ДПС – от графика на конституционните промени през поведението спрямо Русия до реакциите срещу протести. В такъв смисъл ДПС е реабилитирано като легитимен политически субект именно от онези десни среди, представлявани сега от ПП и ДБ, които винаги в миналото са отричали неговата легитимност.

Интересна е ситуацията с политическите лица на ДПС. За първи път в историята депутатът Делян Пеевски стана централна медийна фигура, даваща всекидневни изявления. Фрапиращ е контрастът с предишни парламентарни мандати, в които Пеевски не само не даваше интервюта, но и изобщо не посещаваше парламента. Санкциониран не толкова отдавна по американския закон „Магнитски“, Пеевски сякаш иска да отправи към САЩ посланието, че защитата на „евроатлантизма“ ще се осъществява от онези, които сами решат това, а не от онези, които САЩ биха предпочели да видят. Също така важна е и публичната поява на почетния председател на ДПС Ахмед Доган, който влезе в ролята на екзаминатор на кандидат-кметове. Решението на Доган да не допусне най-популярния кмет от партията Хасан Азис да се кандидатира за шести пореден мандат в Кърджали, е показателно. В ДПС трябва да разберат, че няма недосегаеми и няма абониранни „по право“ за властови позиции. Трябва да се отбележи и публичното отсъствие на лидера на партията Мустафа Карадайъ, който сякаш изчезна от политическата сцена и породил слухове за предстоящото му отстраняване. Тези слухове не възникват за първи път, но сега са деликатно поощрявани от близки до ДПС медии.

Българска социалистическа партия (БСП). Излъчването на кандидати за кметове и общински съветници при БСП винаги е било наситено с напрежение, но този път публичният скандал надмина всички

предишни случаи. Партийното ръководство доста грубо се намеси в работата на партийните структури в десетки общини и пренареди номинациите. Като последица от това редица фигури, първоначално издигнати като кандидат-кметове от местните организации на БСП, решиха да се явят отделно, в противоборство срещу кандидатите на ръководството. Така например е в Сливен и Шумен. Но и на много други места водещи социалисти отказаха номинациите си или напуснаха партията. Не е трудно да се прогнозира какъв ще бъде електоралният ефект от поведението на тандема Корнелия Нинова – Борислав Гуцанов, поел фактическия контрол върху БСП.

Като че ли надеждата за добро представяне на партията е концентрирана не другаде, а в София, града с традиционно ниска подкрепа за левицата, и то благодарение на силната кандидатура на синдикалистката Ваня Григорова за кмет. Кампанията на Григорова започна обещаващо и увеличава шансовете за силен резултат. Ако тези шансове през следващите седмици се очертаят по-ясно, обаче, не е изключено Григорова да получи „приятелски огън“ от страна на партийното ръководство. Все пак, при перспективата за електорален отлив в цялата страна, едно потенциално движение нагоре в София автоматично би поставило въпроса за алтернативата на курса на Нинова.

„Има такъв народ“ (ИТН). Партията на Слави Трифонов прави впечатление с внушителния брой номинации за кметове в цялата страна, нещо нетрадиционно за малка и лишена от традиции политическа сила. Поне първоначалният прочит сочи, че някои от тези номинации имат реални шансове. По всяка вероятност ИТН се възползва от парламентарния си статус, за да даде с логото на партията повече солидност на кандидати без партийна обвързаност. Дори да е така, това би позволило на ИТН да отчете нелоши резултати от местния вот и да опровергае представата за залязващ играч.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Разнородните събития в България, свързани по някакъв начин с украинския конфликт, дават основания да се заключи, че този конфликт окончателно се е превърнал в елемент от политическите и обществените напрежения в страната. Вече не става дума само за отношение към руската или украинската каузи, макар че такова отношение, разбира се, съществува и има значение. Различни политически лагери, професионални общности и идеологически групи използват в пропагандния си арсенал войната в Украйна, за да налагат интересите си и да търсят надмощие над своите конкуренти. Очертава се тази конфронтация да упражнява дългосрочно въздействие в едно разделено общество като българското.

100-те дни на кабинета „Денков“ показват геополитическа активност, но скромни законодателни и политически резултати. Социалните и икономическите въпроси са оставени на заден план. На лице са явни съмнения, че бюджетната прогноза е реалистична. Избухващите протести говорят за притесненията в различни сектори на обществото от непредсказуеми и необмислени ходове на управляващите. Министър-председателят Николай Денков попада в сянката на други водещи представители на мнозинството като Бойко Борисов и Делян Пеевски. Всичко това подхранва усещането за дефицити на институционална отговорност и стратегическа последователност.

Кампанията за местните избори започна при ограничен обществен интерес. Една от причините е все още неясният политически залог на изборното състезание. Много от по-старите партии избягват рисковете и номинират свои предишни кандидати.

Кандидатите на новите формации в много случаи не изглеждат, поне на пръв поглед, тяхна силна алтернатива. Анализът на номинациите в големите общини все пак разкрива наличието на значителен брой фигури, придобили популярност по време на политическата криза в последните 3 години, но без установена партийна принадлежност. От биографиите на мнозина са видни преходи от партия в партия за кратки периоди. Този нов елит опитва да намери място за себе си, този път на терена на местното самоуправление, но сякаш без атрактивна и отличаваща се визия.

Октомври ще даде отговор дали партиите ще повишат залога на състезанието, като поставят съдбата на правителството в зависимост от изборния резултат. Такива хипотези има. Засега обаче те са слабо вероятни. Като че ли никоя от големите партии няма интерес от предсрочно падане на правителството, още по-малко – от предсрочни избори. При категорична победа ГЕРБ наистина може да поиска по-широко присъствие в изпълнителната власт. По принцип това обаче би могло да бъде отложено за момента на ротацията през март. Не е сигурно също дали от ГЕРБ биха искали да поемат по-ясна отговорност за едно относително непопулярно управление, вместо да контролират законодателната му програма, финансовите му инструменти и по-ниските административни равнища. В това отношение дискусията за бюджета за 2024 г., включително в нейната първоначална непублична част, би представлявала интерес.

Като цяло, политическата стабилност в България контрастира на повишеното социално напрежение и масовото впечатление за липса на посока.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 8
Септември

Политиката на българското правителство все повече попада под контрола на ГЕРБ и ДПС.

Кампанията за местните избори започна при ясна доминация на ГЕРБ, но при ограничен обществен интерес.

Засега никой не поставя под съмнение настоящата управленска конфигурация.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de